

РАДОСЛАВ ЕРАКОВИЋ

У ПОТРАЗИ ЗА РОМАНОМ О ЊЕГОШУ¹

Потенцијалне читаоце овог текста замолићемо да пажљиво размисле о сопственој реакцији на новинску репортажу о нашем угледном црквеном великодостојнику, који је током посете америчком ратном броду недвосмилено изразио своје дивљене према слободарским традицијама и друштвеном уређењу Сједињених Америчких Држава. Сасвим је оправдано претпоставити како би велики део јавности посумњао у веродостојност поменути панегиричке изјаве. Мада, вероватно би било и оних који би се злурадо понадали да ће млади архипастир бити кажњен за своју несмотреност бријањем браде, понижавајућом мером која је толико била драга осветољубивој попадији Персиди из Сремчевог романа *Пој Тира и пој Сџира*. Међутим, пре него што будемо оптужени да промишљањем непријатних хипотетичких ситуација нарушавамо углед наше Цркве, морамо нагласити да је у питању догађај који је веома детаљно описан у *Писмима из Италије* Љубомира П. Ненадовића.² Читаоцима који нису најбоље упознати са најпопуларнијим делом наведеног аутора (уверени смо да је таквих веома мало) морамо саопштити да је виновник овог „инцидента“ Петар II Петровић Његош, главом и (необријаном) брадом.³ Међутим, упркос томе што поменута изјава данас

¹ Рад је реализован у оквиру научног пројекта *Аспекти идентитета и њихово обликовање у српској књижевности*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја (178005).

² Прва верзија наведеног остварења објављена је у часопису *Србија* (1868/1869), под насловом *Владика црногорски у Италији*. (оп. а.)

³ „Владика истински љуби Америку. Са одушевљењем је говорио и слушао о Америци, о њеном напретку, о њеним установама, о њеној слободи.” Љубомир Ненадовић, *Писма из Италије*, Просвета, Београд 1971, 31.

звучи врло провокативно, опис посете америчком ратном броду *Независносћ* никада није дуговао своју рецепцијску привлачност Његошевој дипломатској љубазности према уваженом домаћину. Наиме, никако не би требало губити из вида да хумор представља једно од доминантних обележја стваралачког поступка Љубе Ненадовића. Управо због тога, као главног јунака наведене епизоде требало би означити перјаника Вукала. У недостатку штапа или конопца, Његошев брзомислећи пратилац је одлучио да „американску лађу” премери јатаганом. За талентованог приповедача попут Љубе Ненадовића, анегдотски потенцијал овог поступка био је више него очигледан. Прецизније, чим је Вукало извукао своју „мерну јединицу”, почели су да нестају реални временско-просторни обриси забележеног догађаја. Тако је Вукалово духовито-довитљиво решење необичног изазова, постало примарни тематски ослонац (још једне) анегдоте о способности припадника патријархалног етоса да надвлада друштво које је наводно на вишем техничком, културном, па чак и цивилизацијском нивоу. Палуба великог америчког брода никако не може бити означена само као сценски импресивна творевина ауторове имагинације. Ипак, приметно је да због доминантног статуса приповести о Вукаловом подвигу, плутајућа „позорница” у *Писмима из Италије* дискретно подсећа на оперетски раскошне дуждеве галије, попут оних из драме Лазе Костића *Максим Црнојевић* (1866). Као потврда претпоставке да је целокупни догађај заиста изгубио своја (формално веома поуздана) историографска упоришта, може бити издвојен податак да су читаоцу *Писама из Италије*, ускраћена обавештења не само о дужини брода, него и о идентитету Његошевог домаћина, „американског вицеадмирала”. С обзиром на чињеницу да ове године прослављамо двестагодишњицу од рођења умног владара и песника, вероватно је прави тренутак да се разреши наведено приповедачко *замешањељство* Љубе Ненадовића. Наиме, Његошев домаћин био је Чарлс Морган (1790–1853), вицеадмирал (commodore) мале америчке средоземне флоте. Што се тиче дужине брода *Независносћ* (*USS Independence*), она је износила 58 метара. Ако се послужимо Вукаловом (никада стандардизованом) мерном јединицом, одговор би био (отприлике) сто јатагана (sic!). Узмемо ли у обзир све претходно наведено, постаје разумљиво због чега је други део Његошеве изјаве о(п) стао у сенци анегдоте о сналажљивом перјанику. Ипак, резигнирани исказ (с)уморног црногорског владара заслужује додатну пажњу јер открива његову жељу да отпутује у Америку, а свој до-

тадашњи живот препусти забораву.⁴ Међутим, наведену сцену не издвајамо због „контроверзног” наговештаја да је световном и црквеном поглавару мале балканске државе неочекивано прирастао за срце републикански поредак. Много је значајније то што нам његова хиперборејска чежња за лутањем омогућава да закључимо како је аутор *Писама из Италије* био изненађујуће доследан приликом обликовања портрета меланхоличног хероја, који непрекидно страда због свог бескомпромисног поштовања високих моралних и етичких стандарда. Упркос њиховом краткотрајном познанству, разумно је претпоставити да је чак и вицеадмиралу Моргану било јасно како је вишевековна неслога међу словенским народима узрок суморног расположења црногорског владара и несуђеног емигранта. Пошто је горки ламент над судбином поробљеног народа изговорен јавно, током званичне дипломатске посете, требало би нагласити да Његош није поштеђен улоге пансловенског Прометеја чак ни у тренуцима који припадају интимнијој сфери свакодневног живота. Као пример можемо издвојити приватну аудијенцију неименованог енглеског лорда. Владика се свом госту не обраћа као индивидуи, већ као представнику Британске империје, одговорне за политички и војни опстанак Турске.⁵ Једини сведок овог мучног разговора је свеприсутни драматизовани приповедач који се, барем у овом случају, не појављује у улози (понекад сасвим непожељног) суфлера. Надахнутом творцу *Горског вијенца* није потребна помоћ приликом осуде лицемерја велике европске силе, којој је до балканских хришћана стало колико и до гладних ирских сељака (другим речима, нимало). Лик приповедача уведен је на сцену само како би забележио ћутање викторијанског племића, односно његову хладну реакцију на Његошев потресни говор. Посматрано из много шире књижевноисторијске перспективе, поменути

⁴ „Знате ли ви – рече вицеадмиралу – да сам ја много пута премишљао: да зажмурим, па да оставим Јевропу да дођем у Америку, и да ништа не читам о Јевропи. Љутим се на туђинце, щутим се на своје. Седамдесет милиона мога племена мртвим сном спава кад сви народи напредују и уживају плодове слободе и просвјете. Отишао бих из Јевропе; није кад ме непријатељ притисне, него кад видим да овако велико племе као што је словенско нема толико ни физичке ни моралне снаге да избави јадну моју браћу од тиранске турске руке.” Исто, 31–32.

⁵ „И томе имамо највише захвалити вашим земљацима, господине, који и мртву турску руку држе под нашом гушом. И кад год видите ову слику, сјетите се милиона хришћана који су моја браћа, и који без икаквих права пиште под нечовечном турском руком; и ви те Турке браните. Кад дођете у богати Лондон и кад покажете ову слику својим пријатељима, немојте им казати: ово је владалац једног срећног народа; него им кажите: ово је мученик једнога за слободу мученичког народа. Кажите им: Срби би могли побиједити Турке, али не могу да умилостиве вас, хришћане.” Исто, 28.

Владикин *Инџлез* би се сасвим лепо уклопио у критичка промишљања Едварда Саида о арогантним представницима *англо-саксонске расе*, чврсто увереним у своју цивилизацијску надмоћ над *лејшарџичним и сумњичавим Оријенталцима*.⁶ Нема никакве сумње да путописна проза Љубе Ненадовића данас представља прави „дар с неба” за све бројније следбенике постколонијалног и имаголошког приступа у проучавању књижевности. Међутим, наведену епизоду смо одабрали првенствено као потврду тезе о романескном потенцијалу записа о последњим месецима Његошевог живота, чије дискретно присуство никако не би требало занемарити, без обзира на то што се аутор *Писама из Италије* определио за нефикционални жанр. Прецизније, одбијање Његошевог енглеског саговорника да пружи било какав одговор, додатно афирмише претпоставку да је Владика интенционално обликован као разочарани херој, чије се истанчано осећање за правду погрешно тумачи као последица његове социјалне неприлагођености, па чак и својеврсне горштакче „ексцентричности”. Трагове романескне обраде приповести о судбини хероја у нехеројском времену, најлакше је уочити у опису Његошеве посете барону Ротшилду, током које је главни јунак постављен на позицију репрезентативног представника и тумача „егзотичне” заједнице из које је потицао. Пошто се аутор ни у овом случају није потрудио да разјасни одређене недоумице у вези са идентитетом Владичиног домаћина, приморани смо да у виду (још једне) кратке дигресије објаснимо како је у питању Карл Мајер Ротшилд (1788–1855), један од најбогатијих људи у ондашњој Европи. Сусрет са црногорским владарем одиграо се у Ротшилдовој напуљској резиденцији, вили Пињатели (Villa Pignatelli).⁷ Када је реч о детаљима несвакидашњег сусрета „меркантилног” и „ратничког” духа, највећу пажњу читалаца одувек је привлачила духовита инвектива, којом је Његош свом прагматичном домаћину ставио до знања како би ковање новца на Цетињу имало смисла само ако би црногорски камен био коришћен као валута.⁸ Упркос

⁶ Едвард Саид, *Оријентализам*, Библиотека XX век, Београд 2008, 55.

⁷ Кућа барона Ротшилда и данас постоји, претворена је у локални музеј. Иако бих као књижевни историчар (потпуно незаинтересован за фудбал) могао бити оптужен за непримерену пристрасност, дубоко сам уверен како би за очување нашег културног идентитета било драгоцено ако би наши врли туристички водичи током обиласка Напуља – поред „обавезног” показивања фудбалског стадиона *Сан Паоло* и некадашње Марадонине куће (sic!) – барем повремено скренули пажњу и на наведену локацију. (оп. а.)

⁸ „Ротшилд није много слушао описивање Црне Горе. Он нема нимало поезије у себи. Кад је Владика најлепше ствари причао, он ме упита: *Кују ли се новци на Цетињу?* И мало после упита Владика: *Зашто не кујете новце у Црној*

рецепцијској привлачности Његошевог лаконског одговора, сасвим је очигледно да барон Ротшилд није прошао кроз катарзички преображај, који би га навео да се свом госту одмах придружи у тешкој и неизвесној борби за ослобођење балканских народа. Могли бисмо чак претпоставити да би се у друштву банкара хладног срца много боље снашао Његошев савременик, Милош Обреновић. Име једног од оснивача модерне српске државе не наводимо случајно. Дуга сенка моћног кнеза Милоша (током педесетих година 19. века још увек је био у егзилу) присутна је и током вечери у Ротшилдовој вили. Наиме, аутор *Писама из Италије* никада се није потрудио да објасни својим многобројним читаоцима „ванлитерарне“ околности под којима се неочекивано обрео на југу Италије. Прецизније, управо је Милош Обреновић послао свог „кумашина“ Љубу Ненадовића из хладног Хајделберга у сунчани Напуљ (блиске кумовске и родбинске везе са Обреновићима и Карађорђевићима су му током живота донеле више штете него користи!). Очигледно да је питоми „чика-Љуба“ у младости био много свестранија личност него што се данас може наслутити, посебно ако узмемо у обзир то да је у Италију отпутовао како би подсетио „заборавног“ принца Леополда од Салерна да српском кнезу још увек дугује велику суму новца. Према томе, пишчеву уздржаност према (анти)херојима новог времена (банкарима и берзанским мешетарима попут Ротшилда), не би требало исхитрено тумачити као одраз псеудоинтелектуалног презира према материјалистичком хедонизму (без Милошевог новца, Љуба Ненадовић никада не би упознао Владику). Једноставно, континуирано инсистирање на (наводно непремостивим) разликама између два система етичких вредности, омогућило је приповедачу да повуче јасну границу између свог узвишеног јунака и конформизму окренутог западног друштва, које нема довољно разумевања за намученог пансловенског Прометеја. Међутим, без обзира на ауторову склоност према креирању стереотипних слика о енглеским лордовима, италијанским принчевима и немачким банкарима, поступци странаца нису једини узрок Његошевог незадовољства. Већ током првог сусрета Владике са будућим хроничарем његовог путовања по Италији, постаје јасно да је главни јунак профилисан и као критичар наших властодржаца, спремних да науде својим саплеменицима колико и турски зулумћари. Скромна али запажена улога „малог човека“ из народа је, сасвим очекивано, припала издавачу

Гори? А Владика му на то одговори: *Кад би се могли од камења ковајти, ја бих их одавно почео ковајти.*” Љубомир Ненадовић, исто, 29–30.

зобраћене *Шумадинке*, Љуби Ненадовићу. На основу разговора афирмисаног песника и неафирмисаног путописца, може се закључити да укидање поменутог часописа није прошло незапажено.⁹ Ипак, како би се на прави начин схватио дубљи смисао њиховог разговора о слободи штампе у кнежевини Србији, требало би нагласити да је аутор *Писама из Италије* вешто изоставио опис „инцидента”, који је привукао много већу пажњу ондашње јавности од одлуке цензора да укине *Шумадинку*. Наиме, Љуба Ненадовић је почетком августа 1851. одлучио да „упокојење” свог часописа огласи звонима на београдској Саборној цркви, чиме је министру полиције Илији Гарашанину послата симболична порука како је одговоран за гушење слободе говора. Срећом по српску књижевност, љутити Гарашанин није спровео у дело своју првобитну намеру, којом би се издавачу *Шумадинке* омогућило да своју духовитост увежбава у новооснованом *Економско-ајсенничком заведенију* на Топчидеру.¹⁰ Иако је кнез Александар Карађорђевић делио мишљење свог министра, српски владар је мудро одлучио да се не замера својој супрузи Персиди, која је била блиска сродница „беспомоћног” човека из народа, Љубе Ненадовића. С друге стране, постоји велики несклад између Његошевог малог „трактата” о поштовању личних слобода и чињенице да је млади црногорски владар са својим политичким противницима поступао ништа мање сурово од Милоша Обреновића.¹¹ Осим тога, Владика је био веома близак са наводним гробаром нејаког српског новинарства, Илијом Гарашанином, о чему сведочи и њихова приватна преписка.¹² На основу свега претходно наведеног, постаје разумљиво због чега су већ ауторови савременици, попут Љубомира Недића, изражавали дубоку

⁹ Исто, 23.

¹⁰ „Подајте му (Љ. Ненадовићу, оп. а.) верован пасош куд год оће нек иде, и то би ја баш одма учинио. Но пре тога подвргните га казни што је чинио спрдњу са звонима црквеним, која су сасвим за другу целу опредељена, и које опредељеније сматрао је наш народ за светињу.” Илија Гарашанин, *Писмо [Стевану] Книћанину* [Рибарска бања, 12. август 1850], Архив САНУ (бр. 1337/7051)

¹¹ Мрачне епизоде из Његошеве двадесетогодишње владавине, попут ликвидације ускочког првака Петра Кршикапе (1840) и јавног погубљења пиперског сенатора Тодора Божовића, његовог сина Јована и брата Милоша, пред цетињском Биљардом (1847), веома тешко могу бити доведене у везу са идеализованим ликом брижног Владике из *Писама из Италије* (вештији и искуснији кнез Милош се са својим противницима обрачунавао далеко од очију јавности). (оп. а.)

¹² „Нема једнога Србина који више за Српство послује и мисли од Вас, нема једнога Србина којега Српство [више] искрено љуби и почитује од Вас, и нема једнога Србина који Вас више од мене љуби и почитује” Петар II Петровић Његош, *Илији Гарашанину* [Цетиње, 5. јула 1850], (у књизи: *Петар II Петровић Његош*), Издавачки центар Матице српске, Нови Сад 2010, 316.

сумњу у историјску, па чак и елементарну биографску веродостојност Његошевог портрета у *Писмима из Италије*.¹³ Услед тога што је Љубомир Недић увек био спремнији да покуди него да похвали, требало би нагласити да су чак и истраживачи чија је наклоност према Љуби Ненадовићу неспорна, сматрали да је животопис *Владике црногорског* послужио првенствено као предлог за стварање идеализованог јунака, правдољубивог владара-песника, лишеног свих моралних и етичких несавршености, карактеристичних за ондашње властодршце.¹⁴ Ауторова путописна проза би због тога, сасвим оправдано, могла бити означена као „естетизована“ визија националне историје, чије бисмо тематско и идејно исходиште врло лако пронашли у романтичарском пан-поетизму.¹⁵ Међутим, посматрано из савремене истраживачке перспективе, Његошев лик у *Писмима из Италије* много је значајнији као потврда Колингвудове тезе да је граница између историографског и литерарног текста веома варљива, посебно ако се узме у обзир то да је конструисање *кохерентних слика* циљ којем теже не само историчари, него и сваки даровити приповедач.¹⁶ Управо због тога, потрага за сличном приповешћу о судбини разочараног хероја у нехеројским временима, веома тешко може бити ограничена само на простор српске мемоарско-путописне прозе 19. века. Занемаримо ли формална жанровска обележја, Ненадовићев Владика је ближи лику Васе Решпекта из истоименог романа Јакова Игњатовића,¹⁷ него „нефикционалним“ протагонистима мемоара Саве Текелије, Проте Матеје Ненадовића и Нићифора Нинковића. Пре него што укажемо на релевантна подударња у процесу карактеризације двојице јунака, требало би подсетити на чињеницу да Његош има статус епизодног актера у роману *Васа Решпект*. Иако је у фабулативно-сигејној структури романа означен само као *црногорски владика*, хронолошки оквир кључних догађаја нам омогућава да установимо како су у питању четрдесете године 19. века, тако да не може бити забуне око његовог правог идентитета. Претходно запажање о славном „епизодисти“ иницирано је сценом у којој занесени Васа Решпект објашњава затворском свештенику свој пажљиво разрађени

¹³ Љубомир Недић, *Л. П. Ненадовић* (у књизи: *Целокућна дела II*), Народна просвета, Београд 1932, 57.

¹⁴ Миодраг Поповић, *Љубомир Ненадовић* (у књизи: *Романтизам II*), Завод за уџбенике и наставна средства, Београд 1985, 173–174.

¹⁵ Георг Лукач, *Душа и облици: есеји*, Нолит, Београд 1973, 93.

¹⁶ Робин Џ. Колингвуд, *Идеја историје*, Службени лист СЦГ, Београд 2003, 228–234.

¹⁷ Роман *Васа Решпект* први пут је објављен у београдској *Отаџбини* за 1875. годину. (оп. а.)

војни план за коначно ослобођење од Турака и обнову Душановог царства.¹⁸ Занемаримо ли очигледну мегаломанску страну његовог „геостратешког” наума – који може бити остварен само ако главни јунак добије премију на лутрији – остаћемо суочени са драгоценим открићем о карактеру храброг хусара и вечитог побуњеника. Наиме, пажљивом читаоцу *Васе Решпекта* веома тешко може промаћи да главни јунак говори о црногорском владару са великим уважавањем. Прави смисао наведеног тематског аспекта долази до изражаја тек када се узме у обзир да колерични сентандрејски Гарибалди не подноси било какав облик наметнутог ауторитета, због чега непрестано улази у конфликт са ликовима који формално заузимају више место на друштвеној лествици. Цео животопис Васе Решпекта, од сукоба с оцем до (оправданог) убиства насилног подофицира, сведочи о томе колико је тешко заслужити његово искрено поштовање. Такође је важно нагласити како његова намера да управо црногорском владици понуди свој ратни план није проистекла из велике побожности, односно чињенице да је Његош заузимао истакнуто место у црквеној хијерархији. У противном, Васа Решпект се не би тако лако одважио да карловачког патријарха Јосифа Рајачића опише као обичног калуђера, који не заслужује да „комендира” српском војском.¹⁹ Ипак, много је значајније то што зид неразумевања у подједнакој мери окружује двојицу хероја, посебно када су у питању њихове родољубиве визије о коначном обрачуна са Османлијама. Веома је лако запазити да се чак и Решпектов (једини) пријатељ, затворски свештеник, опрезно дистанцира од свог надахнутог саговорника. У овом случају, страх од свеprisутне Метернихове полиције брзо је угасио патриотски импулс, који би свештеника можда навео да одмах крене стопама Цара Лазара и Милоша Обилица. Чак и да су животне околности биле другачије, тешко је поверовати да би Васи Решпекту пошло за руком да распали

¹⁸ „Ја да имам двеста милиона форината, истерао бих Турке из Европе. Истерао бих их још јефтиније, ал’ само хоћу да одговорим на питање шта бих с толиким новцима чинио. Прво, отишао бих у Црну Гору, па бих казао владици да нисам дошао за друго но да правимо Велику Србију, Душаново царство. *Ево новаца, не тражим да будем ни владика, ни кнез, ни цар, но само да ослободимо, па ма ја ништа не био.* Начинио бих у Црној Гори један велики арсенал, доста тополивница и фабрику свег оружја. Па онда начинио бих једну војску од десет хиљада људи, и само две хиљаде коњаника, осим тобица. Врбовао бих са свију страна, ма откуд ко дошао. Даље, док би се ту оружје правило и све организовало, наручио бих у Америци једну флоту од самих ’флибустијера’, па бих је још добровољцима, већ увежбаним, напунио, и ма где прам Црне Горе искрцао се, а шаг би и од Јадранског мора штогод помоћи дошло.” Јаков Игњатовић, *Васа Решпект*, Матица српска – „Јединство”, Нови Сад – Приштина 1987, 130.

¹⁹ Исто, 143.

родољубиви жар у грудима представника „новог времена” попут његовог стрица Стеве Огњана, метастазираних верзија најпознатијег јунака Јакова Игњатовића, Шамике Кирића (*Вечити младажења*). Претпоставку да чак и тихи отпор колектива може бити извор велике фрустрације за „хиперактивне” родољубе попут Решпекта, недвосмислено потврђује поражавајући исход његовог разговора са сународником из кнежевине Србије, који се случајно затекао у револуцијом захваћеној Пешти.²⁰ Иако је српска кнежевина још увек била у саставу Отоманске империје, ђутљиви и озбиљни србијански трговац не показује ни трунку одушевљења због могућности да буде коначно ослобођен.²¹ Примарна функција наведеног догађаја у сижејној структури романа је прилично јасна. Аутор је на овај начин обезбедио свом трагичном јунаку адекватан психолошки алиби за одлуку да се придружи „погрешној” страни у рату (као што је време показало, у револуционарним догађајима из 1848. и 1849. године сви су се нашли на погрешној страни, осим лукавих Хабзбурговаца). Међутим, за наше тумачење је много значајније то што је разочарани јунак приморан да размишља о сврсисходности своје улоге у колективу. Ако ликовима попут Ненадовићевог Његоша, Игњатовићевог Васа Решпекта, па чак и Црњансковог Вука Исаковича, није дозвољено да буду хероји, онда не би требало да нас чуди њихова (подједнако интензивна) чежња за новим почетком у далекој земљи, што нас поново доводи до улоге Америке у никада окончаним хиперборејским лутањима двојице меланхоличних јунака. Након заробљавања и понижавајуће деградације, Васа Решпект је изгубио сваку илузију о својој будућности у држави која га је стигматизовала као отпадника. Због тога доноси одлуку да се у Хамбургу укрца на брод и побегне у Америку, у пратњи своје верне сапутнице Анице. Упркос томе што је полиција осујетила његов план,

²⁰ Првенствено због тога што смо у претходном сегменту текста објаснили опскурну улогу Илије Гарашанина у настанку *Писама из Италије*, не можемо се одупрети пориву да сугеришемо како Решпектов невољни саговорник из Србије неодољиво подсећа на поменутог министра полиције. Није у питању само физички изглед, него и наглашено неутралан став према бурним догађајима с оне стране Саве и Дунава. Наше „ванлитерарно” запажање постаје схватљивије ако се подсетимо да је Јакова Игњатовића са места уредника београдских *Српских новина*, уклонио управо Илија Гарашанин. Као и у случају Љубе Ненадовића, само годину дана касније (1850), проблем је био у томе што су обојица младих уредника превише озбиљно схватили улогу слободне штампе у развоју модерне српске државе. (оп. а.)

²¹ „ – А како је у Турској? Зар се онде нико не миче да ослободи рају? – Онде је мир, – у Турској је све красно. – А зар неће Србија шта започети? Шта је тамо код вас? – Све мирно: нама, хвала богу, ништ’ не фали; ми имамо устав.” Исто, 142.

пославши га поново на робију, далека земља ни у једном тренутку не губи свој симболички значај нове шансе, какву главни јунак никада неће добити у отаџбини.²² Уосталом, наредни покушај бекства у Америку нису спречили затворски чувари већ туберкулоза, чиме је заборављеном сентандрејском хусару ускраћено чак и право на херојску смрт, достојну његовог идола Милоша Обилица. С обзиром на пажњу која је у овом тексту посвећена хибридном жанровском карактеру најпопуларнијег дела Љубе Недадовића, можда би требало да подсетимо како идеја о романескном потенцијалу „нефикционалних” ликова из мемоарско-путописне прозе не представља никакву новину. Као што је познато, немогуће је занемарити улогу мемоара генерала Симеона Пишчевића у настанку *Сеоба* Милоша Црњанског. Ипак, главни разлог због којег верујемо да је српској књижевности потребан (нови?) роман о Његошу, требало би потражити у односу савремене читалачке публике (посебно оне млађе) према делима великог песника. Упркос чињеници да се библиографија научних радова о Његошу увећава сваке деценије геометријском прогресијом, требало би бити искрен и признати како је данас веома тешко пронаћи младог читаоца или читатељку, који доживљавају готово екстатичко искуство приликом упознавања са (несумњиво врхунским) остварењима наше литературе, попут *Горског вијенца* или *Луче микроkozма*. Поред све веће интелектуалне лењости модерног друштва, део одговорности носе и генерације врло даровитих тумача Његошеве заоставштине. Они су, наравно, без икакве зле намере, приступали претходно поменутиим делима искључиво као сложенем херменеутичком изазову, о којем се може компетентно расправљати само у највишим академским круговима. Нажалост, због тога је лик великог песника постепено преображен у хладну и намрштenu титанску скулптуру, попут оне која је (сасвим незаслужено!) прославила врхунског тезгарoша, Ивана Мештровића. Његошев „прелазак” у сферу прозног стваралаштва могао би уклонити суморну могућност да ловћенски Прометеј постане још једна жртва *аверкијевог синдрома* (Отац Сремчевог славног јунака, попа Тире, стари кабаничар Аверкије, изузетно је ценио премудрог Доситеја, иако није прочитао ниједно његово дело). Коначно, дубоко смо уверени да би роман о Његошу много више допринео очувању нашег културног

²² „Страшан положај за човека који ипак већим духом дише, а за њега радње нема! Да се могао какогод ослободити, па тамо, у Америци, нашао би себи посла, ал’ овако, за сваки случај, у рођеној отаџбини је у заточењу.” Исто, 174.

и духовног идентитета од „капиталних” романескних творевина о никада окончаним националним поделама, због којих је чак и мудри Владика пожелео да отплови преко океана.